

International
JOURNAL OF SOCIAL, HUMANITIES
AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
JOSHASjournal (ISSN:2630-6417)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language, Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:21

2019

pp.1099-1111

journalofsocial.com

ssssjournal@gmail.com

İSLAMİYET'İN AFRIKA KITASINDAKİ GELENEKSEL KADIN GÜREŞİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

THE INFLUENCE OF ISLAM ON TRADITIONAL FEMALE WRESTLING IN AFRICA CONTINENT

Doç.Dr. Ünsal TAZEGÜL

Mardin Artuklu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mardin/Türkiye

Article Arrival Date : 12.11.2019

Article Published Date : 10.12.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.197>

Reference : Tazagül, Ü. (2019). "İslamiyet'in Afrika Kıtasında Geleneksel Kadın Güreşi Üzerindeki Etkisi", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 5(21): 1099-1111

ÖZET

Güreşin mazisi, tarihin derinliklerinde köklü bir spordur. Güreş, bütün toplumlarda farklı isimler altında, yöresel kurallara bağlı olarak yapılmıştır. Afrika'da kadınlar, güreşi sadece bir spor olarak görmemekteydiler. Onlar için güreş, ergenlikten kadınlığa geçişin bir sembolü olduğu gibi, toplum içerisindeki statülerini artırmak için de bir araçtı. Yapılan bu çalışmanın amacı, İslamiyet'in Afrika Kıtasındaki geleneksel kadın güreşi üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Yapılan bu araştırma, tarihsel çalışmalarda kullanılan tarama modeli ve tarihsel araştırma metodu ile yapılandırılmıştır. Tarihsel araştırma metodu; kitap, belge, dosya, resmi ve özel yazışma evrakları; yabancı dilde bilgi ve belgelerin incelenmesi, tercüme edilmesi, okunması ve değerlendirmesine dayanan bir yöntemdir. Çalışmanın sonunda, İslamiyet'in Afrika Kıtası'ndaki geleneksel kadın güreşi üzerinde olumsuz etkisi olduğu anlaşılmıştır. İslamiyet'in etkisiyle kadınların güreş alanlarında giydikleri kıyafetler daha kapalı olmaya başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: İslamiyet, Geleneksel, Kadın, Güreş, Afrika.

ABSTRACT

Wrestling is a branch of sports, which are deeply rooted. Wrestling has been done in all societies under different names and regional rules. In Africa, women did not regard wrestling only as a sport. For them, wrestling was a symbol of transition from puberty to womanhood, as well as an instrument which increases their statues within society. This study aims to reveal the influence of Islam on traditional women wrestling in Africa Continent. In this study, it was structured with the historical survey method and historical research method used in historical studies. Historical research method, books, documents, files, official and private correspondence documents, foreign language information and documents are examined, translated and read and evaluate a method. At the end of the study, it was observed that Islam had a negative effect on the traditional female wrestling in Africa Continent. After the influence of Islam in Africa, women's clothes in wrestling areas became much more modest.

Key Words: Islam, Traditional, Female, Wrestling, Africa.

1. GİRİŞ

Sözlükte; “Kurtuluşa ermek, boyun eğmek, teslim olmak, teslim etmek, vermek, barış yapmak” anlamlarındaki selm (selm) kökünden türemiş olan İslâm'ın etimolojisini yapan ilk âlimlerden İbn Kuteybe kelimeyi “Boyun eğmek ve iradî olarak uymak suretiyle barış ortamına girmek”, İbn Manzûr da “Boyun eğmek (inkiyâd) ve itaat etmek” şeklinde açıklamıştır (Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 2001). İslâmiyet, hicri birinci asırdan itibaren Mısır'dan başlamak üzere Afrika'nın kuzeyinde, doğusunda ve güney sahilleri ile iç bölgelerinde süratle yayılmaya başlamıştır (<http://www.isav.org.tr>).

Güreş; doğuş ilhamını, yırtıcı ve yabancı hayvanların birbirileri ile boğuşmasından, mücadelesinden alan bir spordur. Ayrıca ilkel insanların tabiat varlıklarına yükledikleri mistik güç nedeniyle bir kutsallığa da bürünmüştür (Öngel, 2001: 442; Tazegül, 2016).

Güreş, insanlık tarihinin en eski sporlarından birisidir. İlkel insan, yaşam kavgasını sürdürebilmek için her türlü canlıya karşı mücadele etmek zorunda kalınca savunmalarını ancak içgüdüsel olarak; boğuşlar, tutuşlar ve vuruşlarla gerçekleştirmiş ve günümüzdeki güreş sporunun temelleri atmıştır. Güreşin eski toplumlarda uygulanan bir spor dalı olduğu, tarihi kalıntıların incelenmesi sonucunda anlaşılmaktadır. Bu spor; yapıldığı coğrafyanın iklim ve inanç sistemine göre şekillenerek birçok yönden içinde bulunduğu toplumun inanç sistemine ait ritüelleri bünyesinde barındırmaktadır.

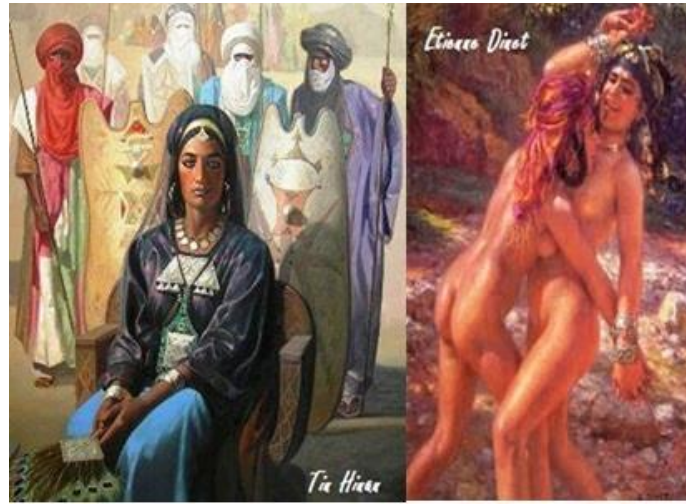
Yapılan bu çalışmanın amacı, İslamiyet'in Afrika Kıtası'ndaki geleneksel kadın güreşi üzerindeki etkisini ortaya koymaktır.

Bu çalışma, mevcut durumun belirlenmesi ve analiz edilmesine yönelik bir araştırmadır. Kurumsal analitik araştırma da denilen bu yöntem dolayısıyla bir nitel çalışmadır. Ayrıca araştırmamız, içeriği bakımından nitel araştırma olmakla birlikte tarihsel çalışmalarda kullanılan tarama modeli ve tarihsel araştırma metodu ile yapılandırılmıştır. Tarihsel araştırma metodu: Kitap, belge, dosya, resmi ve özel yazışma evrakları, yabancı dilde bilgi ve belgelerin incelenmesi, tercüme edilmesi, okunması ve değerlendirmesine dayanan bir yöntemdir. (Arlı ve Nazik, 2004; Arıkan, 1995)

1.1. Tuareg Toplumunda Geleneksel Kadın Güreşi

Tuarage aynı zamanda Twareg ya da Touareg olarak da söylenmektedir. Tuaregler, göçebe çoban hayatı tarzında yaşayan berberlerdir. Bu halkın, önemli bir kısmı Kuzey Afrika Sahrası'nın iç kısımlarında yaşamaktadırlar. Toareg halkının çoğunluğu, Nijerya'nın ve Mali'nin parçası olan sahrada yaşamaktadır. Bu insanlar; sürekli olarak ulusal sınırları boyunca büyük baş hayvanları, develeri ve keçileri ile birlikte dolaşırlar. O kadar küçük gruplardır ki Afrika'nın diğer bölgelerinde de bulunabilmektedirler. Tuareg topluluğu, anaerkil bir toplum olarak bilinmektedir.

Bu toplumun tüm zamanlarındaki en büyük lideri bir kadındı. Yukardaki resimde sol tarafta görünen Tin Hinan Efsanelerinde büyük bir kahraman olduğu gibi, bu toplumun ruhani lideri ve en büyük Tuareg kabilesinin kurucusudur. Efsaneye göre, Tin Hinan Atlas Dağları'ndaki Tafilalt Oasis'den gelmiştir. Ve seyahatinde Takamet isimli bir hizmetçi kadın Tin Hinan'a eşlik etmiştir. Tin Hinan Ahaggar'daki Tuareg'lerin atasıdır. Çok sayıda insanın, Tin Hinan'la evlenmek için geldiği söylenmektedir. Ama talipleri ile seviştikten sonra onların hepsini öldürmüştür. Diğer bir efsaneye göre ise, soylu insanların Tin Hinan'ın soyundan geldiği söylenir. 14. yüzyıl tarihçisi İbni Haldun (Ibn Khaldun) Tiski isimli bir kraliçenin Ahaggar kabilesinin atası olduğunu bildirmiştir. Ayrıca İbni Haldun'un bildirdiği bu bilgi arkeolojik kanıtlara oldukça yakındır. Tuareg halkının çoğunluğu Sünni İslam'ı benimsemiş olsa da, şu ana kadar bu kabile kökten dinciler tarafından etkilenmemiş ve geleneksel olarak toplum kadınlar tarafından yönetilmektedir. Kadınlar ev içerisinde egemenlerdir. Kadınlar güçlerini güreş maçları ile göstermektedirler. Diğer taraftan erkekler burunlarını ve ağızlarını Tagelmusts isimli bir bez parçası ile örterler. Kadınlar arasındaki güreş maçları, Tuareg kültürünün bir parçasıdır. Kadınlar her ne zaman canları istese, birçok neden için güreşirlerdi. Örneğin, toplumda ve ailedeki konumunu yükseltmek için, bir sevgili elde etmek için veya sadece eğlence için güreşebilirlerdi. Kadın güreşi, aynı zamanda ergen bir kadının yetişkin kadınlığa geçişinin de bir göstergesiydi. Ama son yıllarda İslam inancı Sahra'daki toplum üzerinde etkisini gösterdiğinden dolayı, kadınların geleneksel özgürlükleri İslam'ın egemen olmasıyla birlikte olumsuz yönde etkilenmiştir (Black ve ark. 1994; Rasmussen, 1999; Rasmussen,2002; www.fsclub.com; Worley, 1992; tuareg.askdefine.com).

1.2.Nuba Toplumundageleneksel Kadın Güreşi

Nuba terimi; Sudan'daki Güney Kordofan bölgesindeki, Nuban Dağları'nda yaşayan insanlar için kullanılan bir terimdir. Nuba terimi, onları sadece tek bir grup olarak tanımlamak için kullanılmış olsa da, Nuba'da, çok sayıda etnik grup olduğundan dolayı farklı dillerde ve lehçelerde konuşan topluluklar bulunmaktadır. Aslında 100'e yakın farklı lehçe konuşan Nuba topluluğu vardır. Nuba insanları, Sudan'ın merkezindeki Nuba dağlarının erişilmesi güç yerlerindeki tepelerde yaşamaktadırlar. Bir zamanlar, bu bölgelerde acımasız hükümetler tarafından, farklı dillerde olan insanlar köle ticareti için toplanıyordu. Nuba'nın toplam nüfusunun 1 milyon civarında olduğu düşünülmektedir. Ancak her etnik grup oldukça küçüktür. Nuba halkının en önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bu toplumda, İslam birinci dindir. Daha sonra egemen olan din Hristiyanlıktır. Bu inançların yanı sıra geleneksel Şamanist inançlarda oldukça yaygındır. Erkekler peştamalı andıran geleneksel giysilerini giyer ve bir bandana takarlar. Kız çocukları sadece bir kolye takarlarken genç erkek çocukları çıplaktırlar. Yaşlı ve genç kadınlar boyunlarına kolye takarlar, bacaklarına "Sarong" ile sararlardı. Bazen de omuzlarına bir şal atarlardı. Bu toplumda, kadın ve erkekler sünnet olurlardı.

Teknik olarak Nuba gürüşinin amacı, rakibi yere düşürmek veya çarpmaktır. Diğer taraftan hiçbir zorlama yoktur. Nuba gürüşü, bir ritüel ve eğlence için yapılır. Bu gürüşte, yaralanmalar oldukça nadirdir. Vurarak mücadele etmek gerekli olsa da, Nuba gürüşü bir boks değildir. Nuba gürüşü, eskiden çıplak olarak yapılırken bugünlerde kısa şort ve tişört ile yapılmaktadır. Bu değişimdeki en önemli etkenlerden birisi de İslam dinidir. Nuba toplumundaki mücadele sporlarının geçmişi, hatırlanamayacak kadar eskiye dayanmaktadır. Arkeolojik veriler, eski Nuba halkının, Kush Krallığı'nın sadece silahlı dövüş sanatları yapmadığını, aynı zamanda gürüşü ve silahsız olarak kendini koruma sanatlarını da Hz. İsa'dan önce binlerce yıl boyunca yaptığını göstermektedir. Eski mısır tapınaklarında ve anıt mezarlarda duvarlara işlenmiş birçok gürüş sahnesi bulunmaktadır. Nuba halkının, gürüşü kendi aralarında kavga eden maymunlardan öğrendikleri söylenmektedir. Nuba halkı, daha çocukluk yıllarından itibaren nasıl gürüşeceklerini öğrenmeye başlardı. Bir araştırmacı, Nubalı çocuklarının yürümeden önce gürüş öğrenmeye çalıştığını söylemektedir. Farklı bir araştırmacı ise, gürüş sporunun bu toplum için çok önemli olduğunu yazmaktadır. Kadın ve erkekler bazı bölgelerde gürüş sporunu yapabilmektedir. Yılda bir kez kadınların katılıp erkeklerin katılmadığı muazzam bir gürüş turnuvası düzenlenirdi. Geçmişte gürüş turnuvaları, Nuba kabilelerindeki sosyal yapıyı yansıtan bireysel karşılaşmalardan ziyade, takımlar arasında düzenlenirdi. Bu gürüş karşılaşmalarında, köyler ve kılanlar arasındaki sorunlar çözülmeye çalışılırdı. Bu tür yarışmalar sadece erkekler arasında değil, aynı zamanda kadınlar arasında da yapılmaktaydı. Alim A.M. Zolotarev, kadınlar arasındaki gürüş ritüellerinin toplumdaki ikili yapıyı gösterdiğini yazmıştır. Gürüş maçları, köyün ortasındaki kare bir alanda yapılırdı. Kadınlar iki gruba ayrılarak ağırlık ve boylarına göre eşleştirilirdi. Gürüşçilerin etrafı kalabalık bir grup tarafında sarılır ve tezahüratlar yapılırdı. Gürüş turnuvaları, bireysel yarışmalarla başlardı. Yaşlı kadınlar, aynı ağırlık ve derecedeki kızları eşleştirirdi. Daha sonra yarışacak gürüşçiler birbirlerinin üzerlerine bir bez parçası fırlatır ve böylelikle gürüş karşılaşması başlardı. Bireysel karşılaşmalar biter bitmez turnuvanın sonucunu belirlemek için takım karşılaşmalarına geçilirdi. Bu günlerde Nuba kabileleri arasındaki gürüş, erkekler arasında yapılmaktadır. Bunun en büyük nedeni, Sudan'da İslami kuralların güçlü olmasıdır. Nuba toplumunda kadın gürüşü, eskiden hasat kutlamaları ve kadınların olgunluğa girişinin bir göstergesiydi.

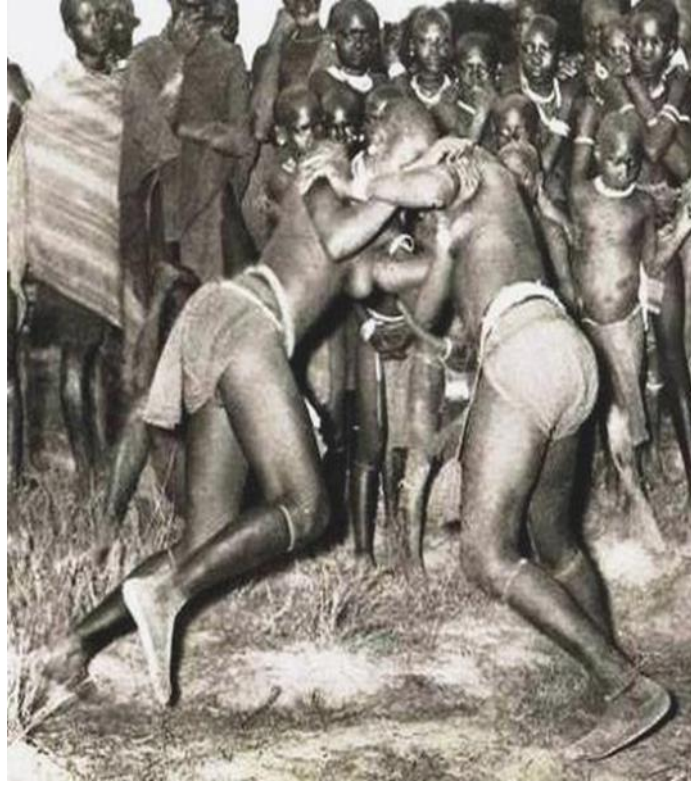
Lofafa, Sudan'daki etnik bir gruptur. Bu topluluk, Kordofa'nın güneyinde yaşayan Müslüman bir topluluktur. Nüfusunun 10 bin den daha az olduğu düşünülmektedir. Bu topluluğun geleneksel dili Lafofa'dır. Eski zamanlardan beri Lafof halkı arasında gürüş oldukça popüler olmuştur. Gürüş maçları bu toplumda genellikle tatil günleri süresince düzenlenirdi. Aynı zamanda gürüş, bu toplumun ritüellerinin de bir parçasıdır. Erkekler için gürüş, iki yaş kategorisinden oluşmaktadır. Bunlardan ilkinin ismi, Kamenai'dir. Kamenai, evlilik yaşına gelen erkekler için olan kategoridir. İkinci grup ise, Tembiling'dir. Bu kategori ise, ilerlemiş yaşta olanlar içindir. Genç bir çocuğun Kamenai'ya girebilmesi için, seçme müsabakalarını geçmesi gerekmektedir. Bu yüzden gürüş turnuvalarının başladığı yerde, herkes yetişkin olarak kabul edilip, pratik yapmak isterdi. Aslında Lafofa toplumunda gürüş, sadece erkekler için zorunlu olan bir ritüel değil, aynı zamanda kadınlar içinde zorunludur. Seremoni gürüşleri, hasat zamanı ile ilgilidir. Aynı zamanda gürüşler, kadınların çocukluktan olgunluğa geçişini de temsil etmektedir. Ergen erkek çocuklar için olan ritüeller, kız çocukları içinde aynıdır. Geleneksel olarak kadın gürüşü, anne soyundan gelen gruplar tarafından düzenlenirdi. Aynı soy grubundan olan insanların birbirleri ile gürüşmeleri istenmezdi. Bir kadın ilk çocuğuna sahip olur olmaz bir daha asla gürüşmezdi.

Tira ve Moro, Nuba halkı içinde iki alt etnik gruptur. Bu topluluk, Nuba bölgesinin batı kısmında yaşamaktadır. Bu alt etnik gruplardan her birinin popülasyonu yaklaşık olarak 100 bin civarındadır. Tira topluluğu genel olarak Müslüman inancına sahip iken, Mora topluluğunun çoğunluğu Hristiyanlık inancını benimsemiştir. Her iki etnik grup, Kordofanian dil gurubu lehçesini ve Sudan Arapçasını konuşmaktadırlar. Tira ve Moro kadınları, sert bir spor olan kırbaç dövüşündeki ustalıkları ile bilinirler. Diğer Nuba kabilelerinde olduğu gibi, bu sporlar yaşamlarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Diğer bazı kılanlardan farklı olarak, bu toplumda kadınlar cesaretlerini kanıtlamak için sopalar ile dövüşürler. Tira ve Moro kadınlarının yaptıkları kırbaç dövüşü, “Lepido” olarak bilinir. Çubuk olarak, “Whippy baobab” ağacının dallarını kullanırlar. Bu sporda, sıklıkla kan dökülmeleri görüldüğü gibi, çeşitli yaralanmalarda olmaktadır. En cesur savaşçılar, yetişkin sayılır ancak korkak ve yetenezsiz olanlar toplumdaki seviyelerini yükseltmek için gelecek sene yapılacak olan dövüş zamanını bekler. Bu dövüş sporu, kadınlığa başlama ritüelinin bir parçasıydı. Diğer bir ifadeyle, kızlar yetişkin olarak kabul edilebilmeleri için cesaret ve yeteneklerini göstermek zorundaydılar. Bu yarışmanın kuralları oldukça açık ve belirgindir. Yarışmacılar sıra ile birbirlerine vurmaktadırlar. Bu yönüyle bir düello gibidir. Bu sporda, bir kadın diğer kadına meydan okuyacağı zaman, eline bir kırbaç ve kalkan alarak rakibine hafifçe kırbaçla vururdu. Eğer rakibi de meydan okumayı kabul ederse kendi kırbacını ve kalkanını alarak mücadeleye başlardı. Meydan okuyan kadın, ilk atağı yaparak, rakibinin vücudunda herhangi bir yere vurmaya çalışırdı. Daha sonra diğer kadın karşılık verir ve kadınlardan biri yarışı bırakana kadar böyle devam ederdi. Daha sonra herkes kendi bulunduğu grubun içine geri döner ve ardından sıradaki kadın çıkararak başka birine meydan okurdu. Bu karşılaşmalarda, doğrudan deriye vurulan hamlelerde seyirciler alkışlarla karşılık verirdi. Doğrudan deriye yapılan hamlelerde kadınlar hiç acı ve sızı belirtisi göstermezlerdi. İlginçtir ki, kadınların kırbaç sporu, Nuba çevresindeki bazı etnik grupların geleneksel ritüelleridir. Leni Riefenstahl, Kau köyünde kadınların bu sporu yağlanarak yaptığını belirlemiştir. Bazı kabilelerde kadınlar diğer kadınlar tarafından kırbaçlanmaz ancak seçilen erkeler tarafından kırbaçlanabilirdi. Etiyopya’da yaşayan Hamar (Hamer) halkındaki kadınlar ve kızlar “Maza” olarak isimlendirdikleri yakınlarından kendilerini kırbaçlamalarını isterler. Kırbaçlanan kadınlar, acı belirtisi göstermezlerdi. Kırbaçlanan kadınlar, kırbaç darbeleri sonucunda vücutlarında oluşan yaralardan gurur duyarlar. Bu etkinliğe katılmayan kadınlar hor görülürdü (Carroll, 1998; Mandzyak ve Artemenko, 1994; Manger, 2001; De Waal, 2001; Pálsson, 1990; Wickens, 2008; Kenrick, 1945; Nadel, 1978; <http://www.fscclub.com/vidy/small-nuba-e.shtml>; www.occasionalwitness.com; www.occasionalwitness.com; <https://www.fscclub.com/vidy/small-nuba-e.shtml>). Nuba toplumunda, İslami kurallardan dolayı birçok kadın güreşi yok olmuştur. Ayrıca İslami kurallar, güreşlerin geleneksel uygulanış şeklini de etkilemiştir. En önemli etkide kıyafet üzerinde olmuştur.

1.3.Jola Halkında Geleneksel Yeg Güreşi

Jola veya Jola Fonyi olarak bilinen etnik grup, Senegal'in güney batısındaki Casamance nehri kıyısındaki ormanlık alanlar ile kaplı Ala ile Güney Gambia ve Guinea Bissau'un kuzeyinde küçük gruplar halinde yaşamaktadırlar. Jola halkı, yabancılara karşı oldukça arkadaş canlısı ve rahat insanlar olarak bilinirler. Jola kültürü, aile merkezlidir. Pirinç, mısır ve darı gibi tarım ürünleri birincil geçim kaynaklarıdır. Jola, Senegambian bölgesinde İslam'ı kabul eden halklardan biridir. Soninke Marabout savaşından sonra bazıları İslam'ı kabullense de, bu etnik grup ritüellerinde bulunan bir avuç şarap kullanma geleneğinden gurur duymaktadırlar. Jola halkı "Bakin veya Eneerti" olarak bilinen bir ruha inanmaktadırlar. Bu ruhlar, bu toplumun ailelerini köylerini tarım ürünlerini korumaktadır. Hatta İslam'a ve Hristiyanlığa geçmelerini de engellemektedirler. Diğer Afrika güreş stilleri gibi Jola güreş stili de geleneksel yapısına bağlı kalarak bazı değişimlere uğramıştır. Geleneksel olarak bu güreşte rakipler elleri ile mücadele verirken, birbirlerini kafalarının üstüne fırlatmaya çalışırlar. Eski zamanlarda bu güreşte, rakiplerin birbirlerini fırlatması sonucunda çok ciddi yaralanmalar yaşandığı gibi bazen de ölümlü durumlarda yaşanmıştır. Yaşanan bu olumsuz durumlar, yasal olarak değerlendirilmekteydi. Çünkü bu topluluk, oluşan olumsuz sonuçları güreşin bir parçası olarak değerlendirmekteydiler. Zamanla bu spor şiddetsiz bir hale gelmiştir. Diğer Afrika kabilelerinden farklı olarak bu güreş stilinde, yumruk atmak veya tekmelemek yoktur. Tokat atmak, yumruk atmak ve gözlere kum atmak gibi şeyler yasaktır. Oldukça ufak ama birçok etnik gurubu olan bu toplum, ünlü şarkıcıları, dansçıları ve güreşçileri ile meşhurdur. Bu güreş, batı Afrika'daki Laamb güreş stili ile karşılaştırıldığında daha heyecan verici ve daha teknik bir güreş olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu günlerde bu güreş nadiren yapılmaktadır. Bu güreş şekli, serbest güreş şekline benzemektedir. Bir karşılaşma süresince güreşçilerin bellerinin altından ve üstlerinden tutmalarına izin verilirdi. Güreşçiler, hem ayakta hem de yerde dizlerinin üstünde güreşe devam edebilirlerdi. Güreşçi rakibini mağlup edebilmek için rakibinin sırtını yere deydirmelidir. Rakiplerden biri, rakibinin sırtını yere deydirene kadar güreş devam ederdi. Bu güreş şeklinde, genel bir kilo kategorisi yoktu. Bir güreşçi istediği birisine meydan okuyabilir ve herhangi bir meydan okumayı kabul edebilirdi. Genellikle güreşçiler kendi düzeylerine yakın güreşçilere meydan okur ve meydan okumaları kabul ederlerdi. Ama şampiyonlar genel olarak ağır kilolu güreşçilerden çıkardı. Güreş karşılaşmaları köyler ve

klanlar arasında yapılırdı. Güreş karşılaşmalarına daima dans ve müzik eşlik etmektedir. Katılımcılar davulun ritmine uygun olarak, davulun çalındığı alanının etrafında dans ederler. Kol ve vücut hareketleri meydan okumak demektir. Meydan okumalar kabul edildiğinde çiftler yarışacakları alanın ortasına doğru ilerlerler. Maçtan sonra kaybeden, takımına alkış ve tezahüratlarla dönerdi. Eğer kaybeden şanssızlık yüzünden kaybettiğini hissederse, hemen yeni bir maç daha yapılırdı. Kazanan genellikle bu ikinci meydan okumayı kabul ederdi. Bu toplulukta güreş, çocukluktan ergenliğe geçişin bir parçasıydı. Bu zorunlu güreş sadece erkekler için değil, kızlar içinde geçerlidir. Aslında eskiden Afrika'da bazı kabilelerde kadınların güreşmesine izin verilirdi. Genellikle kadınlar olgunluğa adım atmanın başlangıçlarında birbirleri ile güreşirlerdi. Jola halkında genç kız ve erkek çocukları kendi cinsiyetleri arasında güreşir ve şampiyonları evlenirlerdi. Güreş karşılaşmaları, toplumdaki kadın ve erkeklerin tanışmasına fırsatlar sunmaktaydı. Kadın ve erkekler güreşmenin yanında, diğer güreşçilerin yeteneklerini de gözlemlerdi. Kadın ve erkek güreşçiler güreşirken peşamal giyerlerdi bu yüzden herkes vücutlarını iyi bir şekilde değerlendirebilir ve her katılımcının fiziksel çekiciliği ortaya çıkardı (Mandziak ve Minsk, 2010; Baum, 1999; Kane, 2009; Linares, 1992; <http://www.fscclub.com/vidy/small-jola-e.shtml>). Ancak günümüzde İslami kurallar nedeni ile bu geleneksel spor yok olmaya başlamıştır.

1.4. Bakweri Halkının: Geleneksel Wesuwa Güreşi

The Bakweri, (Kpwe, Kpe, Baakpe) Kamerun'da 71.000 nüfusa sahip etnik bir gruptur. Kamerun Dağı'nın doğusu ve güneydoğusunda 100'den fazla köyde yaşarlar. Sözlü geleneklerine göre, dört bin yıldan daha fazla süreden beri burada yaşamaktadırlar. Bu halk, yapısal olarak savaşçı bir yapıya sahiptir. Bunda en önemli etkenlerden biri, topraklarını Alman ve İngilizlere karşı korumalarıdır. Bu halk modernizmin etkisiyle neredeyse tamamen modern yaşamı kabul etmiş durumdadır. Bölgedeki Hristiyan misyonerler bu halkı Hristiyan yapmaya çalışmaktadır.

Bu topluluk geleneksel güreş tarzı olan "Wesuwa" yı hala devam ettirmektedirler. Bu halk, fiziksel dayanıklılıklarını, yeteneklerini ve güreş kabiliyetlerini atalarından almıştır. Bu topluluğun geleneksel güreşi olan Wesuwa'yu oldukça önemser ve severlerdi. O kadar önemserlerdi ki 1891'de, Ghango ve Molonde köyleri arasındaki güreş yarışması bir savaşa dönüşmüştü. Eski dönemlerde köylerde liderler güreş yapılarak seçilirdi. Ayrıca köyler arasında düşmanlığa yol açan, sorunlar güreş yapılarak çözülmüştü. Günümüzde, Wesuwa, sadece prestijli bir spor olarak devam etmekte ve kalabalık bir seyirci kitlesi önünde dostça yapılmaktadır. Güreş turnuvaları, geleneksel kutlamalar sırasında yapılır. En önemli güreş turnuvası "Fee-nda" olarak bilinmektedir. Bu karşılaşmalar, yıllık olarak Şubat ve Mart aylarının her pazar günü yapılır. Her köy, en iyi güreşçilerini bu karşılaşmaya

göndererek onların güç ve yeteneklerini görürler. Her köy, güreşe bir gün ev sahipliği yapar ve her köyün konseyi en iyi güreşçiyi destekler. Bakweri'nin geleneksel yapısı bu toplumdaki kadınların güçlü ve savaşçı olmalarına yol açmıştır. Bu nedenden dolayı kadınlar güçlerini, yeteneklerini ve hızlarını göstermek için geleneksel güreşlerini yapmaktadırlar. Kadınlar, güreş aracılığı ile sadece kendi aralarında birbirlerine karşı güçlerini göstermezler aynı zamanda toplum önünde de kendilerini kanıtlamış olurlar. Bu kanıtlama sayesinde kadınlar iyi bir eş ve anne olacaklarını da kanıtlamış olurlar.

Güreş, yapılırken davulcular ritmik olarak davullarını çalarken, seyircilerde güreşçileri cesaretlendirmek için yüksek bir sesle güreş şarkısı "Mosoko"yu söylerler. Güreş karşılaşmasına başlamadan önce taraflar kendi köylerinin ya da klanlarının başarılı olmaları ve şampiyonun (ngumu) kendilerinden çıkması için kendi şarkılarını söylemektedirler. Wesuwa, grekoromen güreşe benzemektedir. Bu güreşte, kadınlar ayaklarını kullanmadıkları gibi rakibinin ayağına doğrudan hamle yapamazlar. Güreşçilerden birinin karşılaşmayı kazanabilmesi için, rakibinin sırtını yere değdirmesi ve rakibini kaldırıp sırt üstü yere vurması gerekmektedir. Güreşçiler, rakiplerini yenmek için rakibinin belini tuttuğu yerden çeşitli güreş hareketleri yaparak yenmeye çalışır. Günümüzde kadınlar bu güreşi yaparken etek giymektedirler. Karşılaşmalar bittikten sonra, geleneksel şarkılar ve danslar yapılır (Ayim, 2010; Ferim, 2018; Ferim, 2017; www.fscclub.com; panafriquesports.com; www.blackplanet.com) .

1.5.Yakö Halkının Geleneksel Güreşi Kepu

Yakö, aynı zamanda Yakuru olarak da bilinen bir etnik topluluktur. Bu topluluk, Nijerin doğu bölgesindeki nehir alanında yaşamaktadır. Bu topluluk, Nijer Congo ailesinin Benue-Congo dalı olan Loko dilini konuşmaktadırlar. Bu topluluk tropik yağmur ormanlarında, "Middle Cross" nehri yatağının solunda, yaklaşık olarak 150 kilometre kareyi aşan bir alana yayılmıştır. Yakö halkı, genel olarak tatlı patates yetiştiriciliği yapmaktadır. Buna ek olarak cocoyams, mısır, okra ve bal kabağı da yetiştirmektedir. Yakö köyleri bölgelere ayrılmış ve her bölge, babadan oğula gecen birkaç klanı kapsamaktadır. Yakö köyleri, 5 - 8 mil uzaklıkla birbirlerinden ayrılmışlardır. Yakö, yaşamında ve kültüründe güreş yarışmaları önemli bir rol almaktadır. Yakö'nün geleneksel güreşi Kepu'dur. Her bir Yakö köyü, kendine has geleneksel güreşini Kepu'dan türetmiştir. Kepu güreşi, uygulanış şekli olarak serbest güreş şekline benzer. Bu güreş, yerde devam etmeksizin ayakta yapılır. Yakö da güreş karşılaşmaları, güreşçiler yere düşene kadar devam eder. Kazanmak için güreşçilerden biri, rakibinin sırtını veya vücudunun herhangi bir parçasını yere değdirmelidir. Yakö kültüründe, güreş önemli bir yer tutmaktadır. Bu toplumda güreş, çocukların eğitiminde bir araç olarak kullanılmaktadır. Ayrıca düzenlenen kutlamalarda, yapılan güreşler köylülerin güçlerini ve dayanıklılıklarını gösterttikleri bir araçtır. En yaygın olarak bilinen kutlama festivali, Leboku'dur. Bu festival, Yam'a adına yapılır ve kadın günü (Janeboku) olarak adlandırılan festivalin ikinci günü güreş maçları yapılır. O gün, kadın ve erkekler için güreş yarışmaları düzenlenir. Bu yarışmaların sonucu her iki cins içinde çok önemlidir. Bir kadın için güreş maçı, onur duyulacak bir olaydır. Çünkü bir gün sonra ki dans ve geçit

töreninde kadınlar, bir gün önceki güreş turnuvasında aldıkları derece sonuçlarına göre sıraya girerlerdi. Güreş kuralları, kadın ve erkekler için aynıdır. Maçı izleyenlerin aktardığına göre, kadınlar erkelerden daha tutkulu ve hırslı güreşmektedirler. Kadın güreşindeki önemli bir özellik, bir hasırın üzerinde ve ringin içerisinde yapılmasıdır.

Yukardaki resimlerde, genç kadınların Leboku geçit töreninde ve dans programında güreş turnuvalarında aldıkları derecelere göre sıraya girdikleri görülmektedir (Salami, 2008; Forde, 2018; <http://www.fsclub.com/vidy/small-yakurr-e.shtml>).

1.6. Igbo Ehugbo Halkının Geleneksel Mgba Umunwanyı Güreşi

Igbo halkı, Nijerya'nın Güney Doğusu'nda yaşayan bir topluluktur. Igbo, Nijerya'da oldukça etkili etnik bir gruptur. Yaklaşık olarak 30 milyonluk bir nüfusa sahiptir.

Igbo halkı, güreşe oldukça önem vermektedir. Her köyün kendine ait güreş alanları vardır. Güreşçiler, daha önce elde ettikleri başarılarına göre gruplandırılırlardı. Güreş karşılaşmaları, genel olarak, akşamları bir ringin içinde yapılırdı. Ringin içinde güreşçilerden başka, şefler, yaşlılar ve müzisyenler yer alırdı. Güreş karşılaşmalarında müziğin önemli bir yeri vardı. Çünkü yapılan müzik sayesinde güreşçiler maçlara daha iyi motive olup, daha heyecanlı maçlar çıkartırlardı. Ayrıca müzik, seyircileri aşırı derecede coşturmakta ve heyecanlandırmaktaydı. Bu toplumda, birçok insan, güreşi kadınlardan çok erkeklere uygun bir spor olarak görmektedir. Ancak kadınların güreşi Igbo kültürüne uzak değildir. Kadınlar ve kızlar için düzenlenen dört güreş karşılaşması vardı. Güreş, her iki cins arasında oldukça yaygın olarak uygulanıyordu. Nijerya'da 1967-1970 yılları arasında yaşanan iç savaş tüm yaşamı olumsuz etkilediği gibi bu toplumun geleneksel güreşini de olumsuz etkilemiştir. Sivil savaş öncesi "Ehugbo" kadınları yıl içerisinde düzenlenen dört organizasyonda güreşirlerdi. Bunlar, "Mgba Akpukpa," "Mgba Uzo Iyi," "Igba Suba" ve "Ocho" olarak isimlendirilmiştir. "Mgba Akpukpa" mısır anlamına gelmektedir. Bu güreş karşılaşması Haziran ve Ağustos ayının ilk günlerinde düzenlenen, yeni mısır festivalinde yapılırdı. Burada güçlü bir erkek çocuğu ("Umu

Okoro”) ve yeni evlenmiş bir kadın (“Umu Nchekwa”) kızlara eşlik ederdi. Bunlar bir nevi jüri ve hakem görevi görürlerdi. Herkes bu yarışmada birinci olmak isterdi. Çok nadirde olsa, bazen bu güreş karşılaşmalarında kavga çıkardı. Bu durumda, erkekler kadınları korurdu. Ağustos ve Aralık ayında yapılan güreşlere, yedi yaşından evlenecek yaşa kadar olan her yaştan kadın katılabilirdi. Ehugbo’da 27 köyün kendilerine ait güreş alanı bulunmaktadır. Kadınlar erkekler gibi güreş karşılaşmalarına gitseler de, kadınların güreş alanları köyün merkezinden (Ogo) ziyade, merkezin dışındaki açık alanlardı. Nişanlı olan kızın koca adayını, kendisiyle güreşmek isterse, kız için köy meydanında koca adayını ile güreşmek zorunluydu. Eğer bir kız, başka kıza kötü bir söz söylemiş ise, köyler arası yapılan güreş karşılaşmasında birbirlerine meydan okurdu. Erkeklerin güreş karşılaşmalarından farklı olarak, kadınların güreş karşılaşmalarında davullar çalınmazdı. Ancak kadınların güreş meydanlarında söyledikleri şarkılar vardı. Yeni evlenmiş bir kadın veya genç bir erkek, hakem olarak bir meydan okumada bazen adil olmayan bir hakemlik yapabiliyordu. Bu nedenden dolayı, zayıfların karşılaşmalarda hakem olarak yeri yoktu. Ayrıca kötü hakemlik olayları, çok nadir görülürdü. Güreşçiler eskiden güreş karşılaşmalarına çıkarken pantolonlarının üstüne bir peştamal giyerlerdi ve vücudun geri kalanı çıplak kalırdı. “Mgba Uzo Iyi”, kelime olarak dere üstünde güreş veya dere yolunda güreş anlamına gelmektedir. Bu güreş şeklinde her köyün veya grubun yeni evlenmiş kadınları yarıştırdı. Güreş müsabakaları kurak sezon festivali olan (İko okochi) festivalinin ilk gününde gerçekleştirilirdi. O gün, geçen yıl içerisinde yeni evlenen kadınlar, dere yolunu temizlemek zorundadırlar. Temizleme, Nchekwa’lar arasında yapılan güreş karşılaşması ile tamamlanırdı. Bu güreş karşılaşmasına, hamile ve hasta olan kadınlar katılmaz, onlar muaf tutulurlardı. Karşılaşmaya katılacak olan kadınlar bir gün içerisinde, fiziksel güçlerini ve yeteneklerini gösterirler ve ona göre birbirleri ile eşleştirilirdi. Ancak bir kadın, başka biri ile güreşmek için nadir de olsa meydan okuyabilirdi. Herhangi bir nedenden dolayı yarışmacılar tartışmaya veya kavga etmeye başladıklarında, çok ağır şekilde cezalandırılırlardı. Güreş karşılaşması sırasında özel bir maske takan kişi (Okpaa) hakemlik yapar ve hafif kırbaç darbeleri vurarak güreşçilerin birbirlerinden ayrılmasını sağlarlardı. Bir güreş karşılaşmasında kadın güreşçilerden biri, diğerini yere fırlattığı anda maç biterdi. Igba Suba, Ehugbo’daki kızlar arasında popüler olan üçüncü bir güreş şeklidir. Bu güreş, Mart ve Nisan ayları arasında ay ışığında düzenlenirdi. Herhangi bir şekilde kötü davranış sergileyen kızlar cezalandırılırdı. Güreş karşılaşmaları genellikle gece 01:00 ve 02:00 de yapılırdı. O saatte sadece yarışmacıları korumakla görevli olan kızlar ve erkeklere dışarıda olmalarına izin verilirdi. Karşılaşmalar, dikkat çekmeden sessiz bir ortam içerisinde yapılırdı. Güreşçiler, yaş gruplarına göre güreş alanının merkezine yerleştirilirdi. Ancak alana yerleştirilecek güreşçi sayısının 10’dan fazla olmamasına dikkat edilirdi. Genellikle aynı yaş gruplarındaki daha güçlü rakipler ilk önce güreşirdi. Güreş yapılıırken güreşçilerin alandan çıkmamaları veya kaçmamaları için diğer kız ve erkekler tarafından alanın etrafı sarılırdı. Bu güreş karşılaşmasında bütün kızlar güreşmek zorundaydılar. Kasıtlı yere düşmelerde maç tekrarlanırdı.

Gece yarısı güreşlerinden sonra, güreşe katılan kızlara, aileleri ve kocaları tarafından ceza vermek yasaklanmıştı.

Ocho; bu güreş kızlar arasında Ehugbo yıllık olaylar arasındadır. Bu güreş, Amachi ve Ugwu-egu köyleri ile sınırlıdır. Bu güreş, Ogo okochi (erkeklerin erkekliğe kabul töreni)’nin başlamasıyla ilgilidir. Kasım ayının ortasında başlar ve Ocak ayına kadar yaklaşık olarak üç ay sürer. Köylerde yetişen kızlar bir araya gelerek arka akaya gelen 4 pazar günü süresince her akşam yaklaşık olarak 1 saat güreşirlerdi. Erkekler bu güreş karşılaşmalarında genellikle hakemlik yaparlardı. 1966-1967 yılları arasında Nigerian-Biafran arasındaki savaştan sonra bu güreş ve birçok geleneksel eğlence türleri yok olmuştur (<http://www.fscclub.com/vidy/small-igbo-e.shtml>).

2. SONUÇ

Çalışmanın sonunda, İslamiyet’in, Afrika Kıtası’ndaki geleneksel kadın güreşini olumsuz şekilde etkilediği anlaşılmıştır. Afrika Kıtası’ndaki yerel halkın İslamiyet ile tanışmalarıyla birlikte

geleneksel güreşlerinde giydikleri kıyafetler değişmeye başlamıştır. Ayrıca İslamiyet’le birlikte birçok geleneksel kadın güreşi yok olma tehlikesi ile yüz yüze gelmiştir.

Afrika Kıtası’nda kadınlar tarafından yapılan geleneksel güreşlerde, kadınların giymiş oldukları kıyafetler İslami kurallara uygun değildi. Bu nedenden dolayı da, İslamiyet Afrika Kıtası’ndaki geleneksel kadın güreşini olumsuz etkilemiştir. Kuranda, Nur Suresinin 31. Ayetinde “Kadınların mahrem yerlerini göstermeleri yasaklanmıştır.” Ahzab Suresinin 55. ve 59. Ayetinde, kadınların örtünmeleriyle ilgili olarak şunlar söylenmiştir: “Ey Peygamber; eşlerine, kızlarına ve inanan kadınlara söyle, (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) örtülerini üstlerine salsınlar; onların tanınıp incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.” Nur Suresinin 27-31. Ayetlerinde de “Müminlerin, birbirlerinin evlerine girmek için uymaları gereken kurallar ve kadının yabancılara göstermemesi gereken zinet ve zinet yerleri hakkında, herkesi kapsayan genel hükümler bildirilmiştir.” Araf Suresi 26. ve 27. Ayetlerinde, örtünmeyle ilgili olarak şunlar söylenmiştir: “Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır. Bu (giysiler), Allah’ın rahmetinin alametlerindedir. Belki öğüt alırlar (diye onları insanlara verdik).” “Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için elbiselerini soyarak ana-babanızı cennetten çıkardığı gibi şeytan sizi de saptırmasın. Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz, şeytanları iman etmeyenlerin dostları kılmışızdır.”

Süleyman Ateş, İslam’a göre örtünme ile ilgili şunu yazmıştır: Cilbab, Türkçede çarşaf dediğimiz giysidir ki şimdi Araplar buna “Abaye” derler. Abaye, baştan aşağı salınan, iç giysiyi önden ve arkadan kapatan bir örtüdür. Cilbabı, bir tek gözü açık bırakmak suretiyle yüzü ve bütün vücudu kapatan bir örtü diye tanımlayanlar olduğu gibi, alından bağlanıp aşağı sarkıtılan bir örtü diye tanımlayanlar da vardır (Süleyman Ateş, http://isamveri.org/pdfdrgr/D01929/1998_10-11-12/1998_10-11-12_ATESS.pdf)

Yukarı ayetlerden de anlaşıldığı üzere, kadının örtünmesi, İslami dünya görüşünün temellerinden biridir. Bu durumda, Güreş alanlarında İslami kurallara göre giyinmeyen kadınların, öncelikle güreş alanlarındaki kıyafetlerine müdahale edilmiştir. Daha sonra ise, güreşmeleri yasaklanmıştır. Bu nedenden dolayı kadınlar İslamiyet’i kabul etmeden önceki birçok geleneksel güreş ve diğer spor aktivitelerini yapamaz olmuştur. Bunun sonucu olarak, birçok geleneksel spor kadınlar tarafından yapılamaz hale gelmiştir.

Ayrıca bölgedeki Hristiyanlık inancının, dinsel ve etnik kökenlik çıkan iç savaşların, Afrika Kıtası’ndaki geleneksel kültürün ve geleneksel kadın güreşinin birçok değişime uğramasına ve bazılarının tamamen ortadan kalkmasına sebep olduğu çalışmanın sonunda anlaşılmıştır.

KAYNAKLAR

Arıkan, R. (1995). Araştırma teknikleri ve rapor yazma. Ankara: Tübitay Ltd. Şti.

Arlı, M., Nazik, M. H. (2004). Bilimsel araştırmaya giriş. Ankara: Gazi Kitapevi.

Ayim, M. A. (2010). *Former British Southern Cameroons Journey Towards Complete Decolonization, Independence, and Sovereignty.: A Comprehensive Compilation of Efforts. Vol One.* AuthorHouse.

Barbara A.W.(1992). "Where all the Women are Strong (Women of the Tuareg tribe)" "*Natural History*". November. V101 N11 p. 54.

Baum, R. (1999). *Shrines of the Slave Trade: Diola Religion and Society in Precolonial Senegambia.* (Google eBook)

Black, R., Latouche, L., Liégeois, J. P., Caby, R., & Bertrand, J. M. (1994). Pan-African displaced terranes in the Tuareg shield (central Sahara). *Geology*, 22(7), 641-644.

- Carroll, S.T. (1988). Wrestling in Ancient Nubia, *Journal of Sport History*, Vol. 15, No. 2 (Summer.), pp. 121-137.
- De Waal, A. (2001). Creating devastation and calling it Islam: the war for the Nuba, Sudan. *SAIS Review*, 21(2), 117-132.
- Ferim, V. B. (2017). *African indigenous knowledge systems in contemporary conflict transformation: a case study of the Bakweri people of the Southern West Region of Cameroon* (Doctoral dissertation).
- Ferim, V. B., & Kaya, H. O. (2018). The relevance of African indigenous knowledge systems in contemporary conflict transformation: the case of the Bakweri chieftaincy in Cameroon. *Africa Insight*, 47(4), 59-71.
- Forde, D. (2018). *Marriage and Family among the Yakö in South-eastern Nigeria*. Routledge.
- Gerald, E.W (2008). *The Baobabs: Pachycauls of Africa, Madagascar and Australia.*, Pat Lowe (Google book)
- Kane, K.L. (2009). *Lonely Planet The Gambia & Senegal*.
- Kenrick, J. W. (1945). A Nuba Age-Grade Initiation Ceremony The Sibrs Of The Tail And Of The Shield. *Sudan Notes and Records*, 26(2), 311-318.
- Linares, O. F. (1992). *Power, prayer and production: the Jola of Casamance, Senegal*. Cambridge University Press.
- Mandziak, A ve Artemenko, O. (2010). Minsk, 2010 "The World Encyclopedia of Wrestling.
- Mandzyak, A.C ve Artemenko O.L. (1994). "The World Encyclopedia of Wrestling" From the Mountains to the Plains by Leif Ole Manger, Nordic Africa Institute.
- Manger, L.O. (2001). Religion, Identities and Politics: Defining Muslim Discourses in the Nuba Mountains of the Sudan *Journal of Arabic and Islamic Studies* 4/5, pp. 132-152
- Nadel, S. F. (1978). The Nuba: an anthropological study of the hill tribes in Kordofan.
- Öngel, H.B. (2001). *Türk Kültür Tarihinde Spor*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Erek Matbaası, Ankara.
- Pálsson, G. (1990). *From Water to World-Making. African Models and Arid Lands*, Publisher: The Nordic Africa Institute, December 1.
- Rasmussen, S. J. (1999). The slave narrative in life history and myth, and problems of ethnographic representation of the Tuareg cultural predicament. *Ethnohistory*, 67-108.
- Rasmussen, S. J. (2002). Animal Sacrifice and The Problem Of Translation: The Constrution Of Meaning In Tuareg Sacrifice. *Journal of Ritual Studies*, 141-164.
- Salami, G. (2008). Umor revisited: a diachronic study of sacrosanct principles embedded in the Yakurr Leboku festival. *african arts*, 41(3), 54-73.
- Tazegül, Ü. (2016). *Güreş Anıları ile Atatürk*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: İslâm-Kaade* Ankara : TDV, 2001. 23. c.
- <http://www.occasionalwitness.com/content/nuba/01History01.htm> (Erişim tarihi: 22.08.2017).
- <http://tuareg.askdefine.com/> (Erişim tarihi: 25.04.2015).
- <http://www.fsclub.com/vidy/small-jola-e.shtml> (Erişim tarihi: 25.04.2015).
- <http://www.fsclub.com/vidy/small-bakweri-e.shtml> (Erişim tarihi: 25.04.2015).
- <http://panafriquesports.com/womens-bakweri-traditional-wrestling/> (Erişim tarihi: 11.05.2016).
- Women and Wrestling History <http://www.blackplanet.com/LastMoor/> (Erişim tarihi: 22.04.2016).

<http://www.fscclub.com/vidy/small-yakurr-e.shtml>(Erişim tarihi: 12.07.2015).

<http://www.fscclub.com/vidy/small-igbo-e.shtml>(Erişim tarihi: 15.06.2015).

http://www.isav.org.tr/afrikada_islamiyet_dunu_bugunu_yarini(Erişim tarihi: 20.08.2017).

<http://www.fscclub.com/vidy/small-nuba-e.shtml>(Erişim tarihi: 25.04.2015).

<http://www.occasionalwitness.com/content/nuba/02Culture05whipping.htm>(Erişim tarihi: 20.10.2015).

<http://www.fscclub.com/vidy/small-tuareg-e.shtml>(Erişim tarihi: 27.11.2015).